

מראי מקומות- בבא בתרא פ"א

דשייך החיוב בגוף הפירות, ולכן כיון שעכשיו יש לו הפירות, ממילא יש לחייבו אף בקריאה כיון דעכשיו יש לו הקרקע. משא"כ תוס' בגיטין אזיל לשיטת דתוס' כאן, דס"ל דהוי רק חובת הגוף, ולכן כיון דקודם לכן לא הי' חייב, גם עכשיו אינו חל עוד החיוב עליו להביאם בקריאה נוק, דא"כ למה נח' רק לענין הקריאה, ולא לענין החיוב בכורים עצמה, וע"ע. וע"ע בחי' הגר"ח על הש"ס (רצ"ב), דכ' ליישב קו' התוס' באו"א, דבתרו"מ אינו חייב להפריש כל עיקר בחו"ל. אבל בכיורים, לא רק דאין חיוב הפרשה, אלא דחפצא של פירות חו"ל אינם יכולים להיות ביכורים כלל, וגם אם הי' מצוייר הפרשה בחו"ל, לא הי' חל בהם שם ביכורים [וע"ע בדיוק כוונתו בכל זה, וע"ש].

(ג) **אדמתך למעוטי אדמת עכו"ם- הק' תוס',** למה צריך קרא למעט אדמת עכו"ם, הא ס"ל לר"מ דיש קנין לעכו"ם להפקיע מיד מעשר. והק' **האחיצור** (ב', ל"ט, ה'), מה ענין תרו"מ לביכורים, הא תרו"מ נתמעטו מהא דכתיב דגנך, אבל מה ענין זה למעט ביכורים. ותי' דע"כ ס"ל לתוס' דאם יש קנין לעכו"ם להפקיע קדושת הארץ לענין תרו"מ, א"כ נמצא דנתגלה ע"י הדרשה דדגנך דמה שיש ביד עכו"ם דין חו"ל אית לי', וכבר נתמעט חו"ל מדין ביכורים.

(ד) **למעוטי אדמת עכו"ם- ע' בתוס' שהאריך** בענין אם הגר יכול לומר "אבותי" או "אבותנו" באיזה ענינים, האם יכול להוציא הרבים בזימון בברכת המזון, או דלמא לא, משום שאינו יכול לומר שהנחלת לאבותינו, וכן הביא לענין מה אומר בשמו"ע, דאומר אלקי אבות ישראל, ולא "אבותנו", אבל מהר"י הביא דלא קי"ל כהמשנה בבכורים דקתני כן, אלא דשפיר יכול לומר אבותנו. וע' ברמב"ן כאן בסו"ד שדן לענין ברכהמ"ז, וכ' דלכאו' יש להזהר דמי שנתחייב לברך מדאורייתא שלא לצאת מן הגר ומן האשה, דכיון דלאו בני נחלה נינהו, אינם מחוייבים מן התורה להזכיר נחלה. ולענין כהנים, כ' להוכיח דגם כהן יכול להוציא הרבים ידי חובתן, וביאר דהיינו משום דקי"ל דכהנים

(א) **מחייב הי' ר"מ בלוקח פירות מן השוק- כ' הריטב"א,** דהיינו שלקח פירות אלו בשוק ממש, וכ' דאע"ג דתנן במס' ביכורים דסדר מצות ביכורים היינו דאדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, וקושרה בגמי ואומר הרי אלו ביכורים, ההיא שיטת רבנן היא, א"נ אף לר"מ, ולמצוה היכא דאפשר. ועוד פי', דבאמת מיירי במחוכרים, ולקחם ע"מ לתלוש, ואין לו קרקע כמו לוקח פירות בעלמא, ולישנא מן השוק לאו דוקא [ולכאו' דברי הריטב"א צ"ע, ולכאו' כוונתו להק' דאם צריך לירד לתוך שדהו וכו' ולא עשה כן, א"כ הרי אין להם דין בכורים כלל, וא"כ איך שייך לחייב להלוקח להביא הבכורים (דאם באמת כבר נקראו בהם שם בכורים, א"כ כבר נתחייב המוכר להביאם, ומה שייך לדון על הלוקח חיוב בכורים, הרי ודאי כבר נתחייבו ביד המוכר), וע"ז תי' או דר"מ לא ס"ל לדין זה, או דדין זה אינו מעכב, אלא אם הלוקח יודע דפירות אלו נתבכרו ראשונה, צריך הוא לקרוא להם שם בכורים, ולהביאם]. **אולם ע' בשטמ"ק שכ' דמן השוק לאו דוקא,** דהיכי ידע דהוי בכורים, אלא מיירי דקונה אותם באילן קודם שביכרו, ואז כשביכרו חייב להביא לשי' ר"מ, אע"פ שאין ללוקח שום קרקע בהם [ומשמע דאם כבר ביכרו אצל המוכר, דכבר נתחייב המוכר עליהם]. וכן ראיתי בספר פי' הראב"ד, דכ' דלא גרסי' "מן השוק", דאי בלוקח ממש מן השוק ולא באילן, היכי מקרי בכורים, כי דרך בכורים הוא אדם יורד לשדה וכו'.

(ב) **ההוא למעוטי חו"ל- הק' תוס',** הא ביכורים הוא מצוה התלו' בארץ, וא"כ ודאי אינו חייב בחו"ל, ולמה צריך קרא, והביא מ"מ שהוא משום דאתקש לבשר וחלב, וא"כ ה"א דנתחייב אף בחו"ל. עוד כ' דמהרשב"א נראה דבאמת ביכורים הוא מצוה שעל הגברא, ולא על הקרקע, דהא אין פירותיו נאסרין קודם שיביא הביכורים (כמו גבי טבל), רק דצריך להביאם, וזהו חיוב עליו, ולא על קרקעו. וע' בריטב"א שכ' דכיון דס"ל לר"מ דחייב אפי' בקונה פירות מן השוק, לכן שפיר הו"א דהוי ועי' בתורת זרעים (ריש מס' ביכורים), שהביא ששי' תוס' בגיטין הוא דהלוקח ביכורים ואח"כ קונה הקרקע, מביא פירותיו ואינו קורא. אבל מהרמב"ם הביא דבכה"ג מביא וקורא, כיון שעכשיו יש לו הקרקע ג"כ. וביאר התורת זרעים פלוגתייהו, דהרמב"ם ס"ל דביכורים אינו רק חובת הגוף, אלא חובת פירות הוא,

כאן חזקה דמעיקרא, א"כ למה לא אמרי' שמכריע גם הדין של ביכורים, אע"כ דאין דין חזקת מ"ק יכול להכריע שום דין איסור והיתר.

דדלמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה- ע' ברשב"ם דהביא דמקור לאיסור חולין בעזרה הוא מספרי, א"נ שהוא מדרבנן. אולם ע' ברמב"ן דמשמע דנקט לדבר פשוט דאיסור חולין בעזרה הוי מן התורה, אלא דאפי' אם שחיטת חולין בעזרה מן התורה, אפשר דבכורים מדרבנן, ומשמע דס"ל כן בדעת הרשב"ם ג"כ. והק' הרמב"ן, דאם איסור חולין בעזרה בבכורים הוא איסור מדרבנן, א"כ מהו קו' הכא, הרי ודאי מסתבר לומר דלא אתי איסור דרבנן ודחי ספק חיוב מן התורה [ולכאור' קצת משמע דס"ל דספק דאורייתא לחומרא מדאורייתא, דאם מדרבנן הוא, א"כ לכאור' שפיר יכול איסור דרבנן לדחות חיוב דרבנן, וצ"ע]. ולכן כ' לנקוט דגם לענין בכורים הוי איסור חולין בעזרה מן התורה.

וקא מעייל חולין לעזרה- כ' תוס', דמה דאמרי' דאסור לעייל חולין לעזרה, היינו רק היכא שהוא כעין הקרבה כי הכא, דאיכא הגשה או תנופה, אבל בדבר שאין עושיין בו הקרבה כלל, בזה לא שייך איסור הכנסת חולין לעזרה. אולם ע' במשנה למלך (שחיטה ב', ריש הל' ג') שדייק מדברי הרמב"ם שם דמשמע דבכל ענין אסור. וכ' דאולי גם תוס' ס"ל כן, ורק ס"ל דמדאורייתא אסור רק דרך הקרבה, וכמו שהוכיח מהגמ' בחולין, אבל זהו ראי' רק דמן התורה כן, אבל מדרבנן יתכן דגם תוס' מודה דאסור להכניס חולין לעזרה בכל גווני. אולם ע"ש בהמשך שכ' להוכיח מדברי הרשב"א כאן דס"ל שאין איסור כלל להכניס חולין בעזרה, אף מדרבנן (ולכאור' כן משמע מלשון הרמב"ן כאן, שכ' "שלא מצינו איסור למי שנכנס להיכל ופתו בידו", ולא משמע דכוונתו רק שלא מצינו איסור כזה מן התורה). ועע"ש במשנה למלך באריכות גדול בכל הענין.

וקא מעייל חולין לעזרה- הק' התוס' רי"ד (י"ו), הא מצינו בגיטין (מז). דשייך דין בכורים מדרבנן, ולמה לא חיישינן גם התם

יורשים כמו לויים, וא"כ שפיר בני נחלה נינהו.

ה) דלמא ר"מ באילן א' ספוקי מספקא ליי- הק' הקובץ שעורים (אות צ"ז), הרי אפי' אם ספק הוא, מ"מ הרי קיי"ל דהמוציא מחבירו עליו הראי', וא"כ, כיון דהמרי קמא מוחזק הוא, לימא דנמצא דהקרקע שלו הוא, ולמה חייב בבכורים, וכמו הא דספקות נכנסין לדיר להתעשר משום דין מוחזק, וכמו דמי שיש לו אתרוג של ספק, דאמרי' דכיון דמספק נשאר אצל המוחזק, א"כ ממילא הוי שלו לענין כל הדינים, ושפיר יוצא ידי חובתו באתרוג זה. אולם כ' דשאני הכא, דבאמת אין דין חיוב בכורים תלוי בממונות של הקרקע, ושייך להתחייב בבכורים אפי' אם אין הקרקע שלו, דדין בעלים לענין בכורים אינו תלוי בבעלים לענין ממון. **ועע"ש בקהלות יעקב (ב"מ י"א)** שהביא כמה תירוצים לקו' זו. הביא **מחמדת שלמה (א')** שהק' קו' זו, והשיב לו **הנתיבות בתשו' (הובא בחמד"ש סי' ב')**, דמה דאמרי' דבספק ממון נשאר אצל המוחזק בתורת ודאי, היינו משום דכיון דנשאר ממון אצל המוחזק, ממילא מייאש חבירו מהממון, וממילא הוי הממון אצל המוחזק בתורת ודאי. וא"כ, בגמ' כאן, דמייירי בקרקע, לא שייך לומר כן, שהרי ייאוש לא מהני בקרקע. אולם ע' בקה"י שם שמפקפק בתי' זו, שהרי אי' בנתיבות במקו"א (שס"ג) דמה דיאוש לא מהני בקרקע, היינו משום דיכול להוציאה בדיינים, והוי יאוש ברשות דלא מהני. אבל כאן, כיון דע"פ דין אינו יכול להוציאו בדיינים, כיון דמספקינן אם יש לו קרקע או לא, א"כ י"ל דאף בקרקע מהני יאוש. **עוד כ' ליישב בשם החמד"ש עצמו, דמה דאמרי' דהוי שלו בתורת ודאי, היינו דוקא מתנות כהונה, משום דהו"ל ממון שאין להן תובעים, וכיון שלא זכו הכהנים בזה מעולם, וגם לא מהני תפיסה, לכן חשיב ממון של הבעלים בתורת ודאי. משא"כ בהך דהכא, דשפיר הוי ממון שיש לו תובעים, לא שייך לומר האי סברא, וא"כ שפיר חשיב ספק ממון. וע"ש עוד באריכות בכל הענין. **ועע"ש בשערי ישר (ה', ריש פרק י"ד)** שכ' להוכיח מכאן דחזקת מר"ק אינו מכח חזקה דמעיקרא, דאם יש**

וע"ע בדרך אמונה שם בציון ההלכה דדן אם צריך להוציא הספק בכורים ולפדותן חוץ לעזרה כדי שלא יהי' חולין בעזרה, או אם יכול לפדותן בעזרה גופא.

(ב) **כל הראוי לבילה, אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה, בילה מעכבת בו-** הק' הריטב"א, הא כאן ממ"נ צריך להיות כשר, דעל הצד דבכורים הוא, ראויים הם לבילה, ואי לאו בכורים הוא, הא לאו בני קריאה הם בכלל. ותי"ד אפ"ה, כיון דאפשר דבאמת בעו קריאה, ובפועל אינו יכול לקרות, זה חשיב אינו ראוי לבילה, וכע"ז בתוס' רי"ד וברעק"א. וע"ע בשטמ"ק בשם תוס' הרא"ש שכ' דטעם זה לא שייך אלא למ"ד דמה שאינו יכול לקרותו הוא משום דמחזי כשיקרא, וא"כ ממילא אינו לקרותו על כל הצדדים, דהא מחזי כשיקרא. אבל אם הטעם שאינו יכול לקרות הוא משום דיש לחוש להפקעת תרו"מ, אז שפיר קרינא בי' ראוי לבילה (וע' לקמן פב. עוד בזה).

(ג) **בצרן ושגרן ביד שליח, ומת שליח בדרך, וכו'-** פי' הרשב"ם, דהיינו שצריך להיות הבצירה וההבאה כולה לירושלים ע"י אדם א', ולכן היכא דבצרה הוא, והביאן שליח, לית בהו קריאה. וע' בריטב"א שכ' לדקדק מדברי הרשב"ם דכל ההבאה מביתו עד הר הבית צריך להיות בחד, אבל כ' דזה אינו, אלא אין ההבאה אלא מהר הבית לעזרה, ואם מי שבצרן מביאן מהר הבית לעזרה, סגי בזה. ומש"כ הרשב"ם דאם בצרן שליח והביאן לירושלים דאז קורין הבעלים, הק' הרמב"ן ע"ז, איך יכול לקרות, הרי אינו יכול לומר הנה הבאתי, שהרי לא הביא הוא. ומש"כ הרשב"ם ששלוחו של אדם כמותו, הק' הרמב"ן דא"כ גם אם בצרן ושגרן ביד שליח י"ל כן. וע"ש שפי' כפירוש ר"ת שהביא תוס' בסו"ד.

לחולין בעזרה. ותי' דרק שחיטת חולין בעזרה הוי דאורייתא (ע' לעיל בזה), וכיון דכל האיסור דרבנן בשאר חולין בעזרה הוא משום בזיון, שהרי בזיון הוא לנהוג קדושה בחולין בעזרה, א"כ, היכא דרבנן מחייבו להביאו, שוב לא הוי בזיון, ושפיר יכול להביאו בעזרה. אבל זהו רק היכא דספק בכורים ספק חולין הוא, אז באמת הוי בזיון, ושפיר הק' הגמ' דהוי חולין בעזרה.

(ט) **דמקדיש להו- פי' הרשב"ם, דהיינו על תנאי, אי הוו ביכורים, שפיר, ואי לאו, ליקדשו לקנות בהן קרבן.** והק' האילת השחר, למה צריך תנאי, הרי יכול להקדישן, ואם בכורים הן, לא יחול הקדושה כלל, שהרי לכאו' אינן שלו להקדישן, ואם אינם בכורים, אז יהי' חל הקדושה, והניח בקו'. וע' במאירי דמשמע מלשונו דבאמת מקדישן סתם, וכנ"ל, רק שהביא מהרשב"ם דקידשן על תנאי (ומשמע שהוא פי' בלא זה). ומש"כ הרשב"ם דקידשן לקנות בהן קרבן, כבר העיר האילת השחר על מש"כ הרשב"ם כן, ומ"ש מכל קדושת בדק הבית. אולם ע' במשנה למלך (שחיטה ב', ג', ד"ה ודע דאף) שכ' דאף דאסור להכניס חולין לעזרה, זהו רק חולין גמורים, אבל אם נתקדש, אפי' בקדושת בדק הבית, שוב אין איסור להכניסו לעזרה, וכמבואר בסוגיין. אכן כ' לדקדק מדברי הרשב"ם דרק משום שהוא צורך קרבן מותר, אבל אם הקדישו סתם לבדק הבית, שוב לא יהי' היתר להכניסו לעזרה, אבל כ' דמדברי תוס' כאן ובמקו"א לא משמע כן (וע' במאירי דכשהביא פי' הרשב"ם, לא כ' אלא דקדשה לבדק הבית, ולא הביא כלל הא דקידשה לצורך קרבן, ויש לע' בזה).

(י) **והא בעי מיכלינהו- הק' התוס' רי"ד (י"ט),** אטו אכילה מעכבא. וכ' דאיך מחייבין חכמים להביא ביכורים דלא חזו לאכילה, למה חייב הבורא להביא ביכורים כי אם לתתן כהן ולאכלם, וכאן הרי אינם יכולים לאכלם, וכע"ז כ' המאירי.

(יא) **דפריק להו- פי' ר' גרשום, הביא הוא הפודה,** וכן משמע מלשון הרשב"ם. אולם כ' הרמב"ם (בכורים ד', ד') דהכהן פודה אותן.